

СТУДЕНТСЬКІ БІЗНЕС-ІНКУБАТОРИ ЯК КЛЮЧОВА УМОВА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕГІОНІ

Розглянуто стан, проблеми і перспективи створення та впровадження студентських бізнес-інкубаторів у ВНЗ України. Запропоновані шляхи підвищення ефективності функціонування студентських бізнес-інкубаторів шляхом створення кластеру малих інноваційних підприємств навколо університету.

Ключові слова: бізнес-інкубатор, кластер, страт-ап, інновації, спін-офф, бізнес-проект, скрінінг.

I. O. ZHURBA, S. M. MYLNICHENKO

Cherkasy State Technological University

STUDENT BUSINESS INCUBATORS AS KEY CONDITIONS FOR INNOVATION ENTREPRENEURSHIP IN THE REGION

The purpose of the article is to outline the theoretical bases of functioning of student business incubators in the leading universities, as well as analysis of the functioning of business incubators in Ukraine. Increase the role of innovation infrastructure in the economy can only systematic measures that will involve not only strengthen the research base of several universities and research institutions, and above all the realization of integration of functions in a particular industry and the role of business incubator for subsidiaries. For the development of innovative business incubators, in our opinion, should initiate student business incubators in the leading universities in the country to attract young people to creative innovation processes. It should be noted that the further development of business incubators are an effective way to create viable new businesses. In the future they can take other forms as business parks, techno, business networks, clusters, franchising scheme, strategic alliances, free economic zones, the priority development of euro regions like. Therefore, future research is advisable to focus on creating innovative forms of business as one of the main factors increasing the economic potential of small and medium enterprises in the regions and the country as a whole.

Keywords: business incubator, cluster, executions-up, innovation, spin-off business project screening.

Останніми роками вважалося, що інноваційне підприємництво у сфері технологій з'являється як певна «флуктуація», відхилення від усталеного підприємницького процесу, який є характерним для торгівлі та фінансових ринків. З'ясовано, що технологічні інновації не можуть з'являтися нізвідки, або як похідний продукт традиційного бізнесу. Інноваційне технологічне підприємництво тримається, як вказує світовий досвід, на ключовому елементі всієї цієї системи – ВНЗ, а саме на потенційному винахіднику-новатору, а поки що – студентів університету. Бізнес-інкубування представляє собою надання комплексної підтримки новоствореному суб'єктові підприємницької діяльності з метою полегшення та прискорення входження його на ринок і досягнення бажаного підприємницького результату. При цьому варто зазначити, що наявна інфраструктура регіонального підприємницького розвитку досі не має свого концептуального й методологічного забезпечення, а наявна потреба в ньому для поліпшення якості стратегій і різних програм та планів територіального розвитку актуалізують дослідження в цьому напрямі

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема створення, функціонування бізнес-інкубаторів є на сьогоднішній день є доволі актуальним і знайшло своє відображення у працях сучасних науковців. Слід відмітити, що цією проблематикою у країнах Західної Європи та США науковці займаються вже протягом 50–60 років, натомість в Україні це питання знаходиться у початковій стадії розвитку. Серед закордонних науковців, що займаються проблематикою цього питання, можна виокремити М. Лонга, Дж. Лоуела, Д. Уїгінс, Ч. Еріксона, Т. Стротбека, К. Лапана та ін. Серед вітчизняних вчених, хто досліджує перспективи впровадження бізнес-інкубаторів у економіку, слід відзначити Б. В. Гречаника, У. Б. Бережницьку, Р. М. Бойсуку, Л. М. Васильєву, А. Б. Немченка, Т. Б. Немченка, В. Ю. Філіппова та ін. Різні аспекти бізнес-інкубування висвітлені в працях Н. Кожевіної, С. Коробова, Н. Прилепи [1–3] та ін.

Метою статті є розкриття теоретичних основ функціонування студентських бізнес-інкубаторів, на базі провідних ВНЗ, а також аналіз функціонування бізнес-інкубаторів в Україні.

Дослідження проблеми. Підвищити роль інноваційної інфраструктури в економіці зможуть лише системні заходи, які передбачатимуть не лише зміцнення науково-дослідної бази кількох ВНЗ та наукових установ, а передусім реалізацію інтеграційних функцій у певній галузі та ролі бізнес-інкубатора для дочірніх компаній. Для розвитку інноваційних бізнес-інкубаторів, на наш погляд, необхідно започатковувати студентські бізнес-інкубатори на базі провідних університетів країни для залучення творчої молоді до інноваційних процесів [4, с. 287]. Так, наприклад, проведене соціологічне опитування серед студентів Черкаського державного технологічного університету відобразило велику зацікавленість студентів брати участь в інноваційній діяльності в університеті, а також показало спільність інтересів та можливості їх об'єднання у студентів із різною підготовкою (від 2 до 5 курсів) та кваліфікацією (економічна та інженерна підготовка різного спрямування) Також підґрунтям для функціонування студентського бізнес-інкубатора

можна вважати те, що 11 % від загальної кількості студентів беруть участь у виконанні НДР в Черкаському державному технологічному університеті.

Ідея створення саме студентських бізнес-інкубаторів уже не нова [5; 6, с. 87]. Такі інкубатори створені на базі: Національного технічного університету України «КПІ», Київського національного університету ім. Т. Шевченка, Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана, Харківського національного університету радіоелектроніки, Хмельницького університету управління та права, Уманського державного педагогічного університету ім. П. Тичини тощо.

На думку західних вчених, ніде технічні відкриття не грають такої важливої ролі для створення нового венчурного підприємства, як у вищих навчальних закладах, які є сучасним сприятливим підґрунтям для наукових досягнень і технологічних інновацій. Тому університетські спін-офф-компанії та університетські інкубатори надзвичайно важливі. Термін «спін-офф» (spin-off) означає, що нова компанія виникає з материнської компанії (спін-офф-компанії також відомі як старт-ап і спін-аут-компанії). У результаті інфраструктурної взаємодії між університетом та іншими учасниками склалися три основні моделі розвитку підприємництва:

1) класичний спін-офф, за якого вчений або група вчених починають бізнес, що використовує результати їх розробок;

2) «гібридний» варіант, при якому можливий альянс між вченими і зовнішніми підприємницькими учасниками; вчені надають для цього бізнесу знання і технології, а підприємець - інші ресурси;

3) «підприємницький» варіант, за якого новий інноваційний бізнес розвивається зусиллями підприємця, а в число працівників входять фахівці з відповідними знаннями та навичками. Оскільки в більшості випадків вчені не готові займатися комерціалізацією свого наукового результату (винаходи), не маючи підприємницького духу та бізнес-навичок, то підкреслюється особлива роль студентських бізнес-команд, готових до співпраці з ученими через створення мікро- і малих підприємницьких структур, спочатку орієнтованих на розвиток бізнесу. При вивченні факторів появи малих інноваційних підприємств (МІП) слід оцінювати не лише науковий потенціал ВНЗ, а й наявність сприятливого підприємницького поля (підприємницьку потенціалу студентів, що формує міждисциплінарні бізнес-команди і розвиває підприємницькі мережі), а також сформованої системи інкубування МІП у ВНЗ. Важливим фактором виникнення і успіху спін-офф-компанії є ступінь підтримки, яку компанія отримує з материнської організації, у випадку університетів зазвичай в рамках університетських інкубаторів. Створення університетських інкубаторів – це широко поширена практика, спрямована на заохочення створення венчурних підприємств серед студентів і працівників. Це забезпечить підприємців експертними оцінками ефективності виробничого процесу та інструментами, які потрібні їм для того, щоб зробити їх підприємства успішними.

В таблиці 1 наведено перелік діючих бізнес-інкубаторів у ВНЗ, їх місію, завдання, види діяльності.

Створення інкубаторів визначається як процес підтримки бізнесу, який прискорює успішний розвиток старт-апів і молодих компаній за допомогою забезпечення підприємців набором цільових ресурсів і консалтингом. Ця допомога зазвичай спланована керівництвом інкубатору і пропонується як в інкубаторі, так і через мережу контактів, з ним пов'язаних. Головна мета інкубатора полягає у створенні успішних фірм, у яких є потенціал у створенні робочих місць, розвитку економіки регіону, залучення прибутку від використання з нових технологій і посиленні регіональної і національної економік.

В процесі дослідження визначилось, що для ефективного керування процесом бізнес-інкубування необхідно вирішити два завдання: як розширити вхід лійки, що забезпечить збільшення рівня залучення студентів, і як звужити «горловину» для більш вдалого відбору бізнес-проектів. Все це допоможе в майбутньому для стійкого та успішного зростання «паростків бізнес-проектів» (рис. 1).

Щоб виконати перше завдання, ВНЗ повинен сформувати підприємницьку культуру і розширити доступ до інформації про бізнес-інкубатор. Для звуження горловини необхідний дієвий механізм відбору ідей, а також експертна оцінка найбільш привабливих і перспективних проектів.

Виділяють два основних етапи діяльності студентських бізнес-інкубаторів:

1. Підготовчий:

- відбір ідей, що мають комерційний потенціал;
- підвищення кваліфікації учасників в галузі інноваційного підприємництва і презентація бізнес-проекту, за результатами якої здійснювався розподіл проектів на два потоки (інноваційні і традиційні проекти) та відбір проектів, що мають потенціал для реалізації;
- навчання методології побудування бізнес-планів.

2. Створення студентського бізнесу:

- захист бізнес-плану перед експертами та інвесторами в університеті, доопрацювання бізнес-плану у відповідності з отриманими зауваженнями від експертної комісії; підготовка заявок на участь у конкурсах молодіжних бізнес-проектів з метою отримання фінансування;
- заснування фірми і розвиток бізнесу.

Особливу увагу слід приділяти підготовчому етапу, оскільки він визначав кількість бізнес-проектів на другому етапі.

Діючі бізнес-інкубатори у ВНЗ України (їх місія, завдання, види діяльності)

Назва	Місія	Види діяльності	Тренінгові програми
Інкубатор Центр Львівської політехніки	Сприяння розвитку інноваційної діяльності, залучення студентів до інноваційної та підприємницької діяльності з метою створення нових робочих місць	← Технічна підтримка малого та середнього підприємництва через програми співробітництва з різними громадськими та інноваційними фондами ← Спеціалізовані тренінг-програми та семінари з основ підприємницької діяльності ← Консультації з питань інноваційного підприємництва ← Юридичні консультації з економічного права ← Підтримка у написанні бізнес-плану ← Сприяння участі студентів у підприємницькій діяльності ← Програми підприємницького обміну ← Видання методичної літератури	• Основи підприємницької діяльності • Техніка пошуку роботи • Ділове листування • Ефективне спілкування • Менеджмент рекламної кампанії • Управління часом на підприємстві • Фінансовий менеджмент на підприємстві • Ведення успішних переговорів • Управління персоналом та лідерство • Ділове спілкування та етика • Бізнес-планування • Ефективний підбір персоналу • Курси основи володіння комп'ютером, Інтернет
Інноваційний бізнес інкубатор УДПУ ім. П. Тичини	• виховання ініціативних, творчо мислячих, професійно підготовлених, молодих підприємців з активною позицією в житті, бажанням досягти успіху та здатністю формувати сучасний інноваційний сектор економіки; • створення найбільш ефективної платформи для розвитку і фінансування приватного інноваційного бізнесу у співпраці зі студентським, експертним і інвестиційним співтовариствами.	Інноваційний бізнес-інкубатор пропонує наступні види послуг: ← надання офісних приміщень, меблів, офісного обладнання, вільного доступу до мережі Internet для підготовки студентами бізнес-планів у робочих групах; ← проведення консультацій з юридичних питань організації бізнесу, бухгалтерського обліку, оподаткування, кредитування (оптимального вибору позичкових ресурсів) та по сучасному бізнес-плануванню; ← здійснення маркетингових досліджень; ← пошук потенційних партнерів, інвесторів, грантів, програм для реалізації бізнес-проектів; ← організація навчальних програм для підвищення кваліфікації з основ підприємництва (бізнес-планування, економіка підприємства, основи сучасного менеджменту та маркетингу, основи податкового законодавства України); ← організація навчання та практики студентів в зарубіжних університетах економічного профілю; ← забезпечення участі студентів університету та молоді міста в науково-практичних конференціях, семінарах, конкурсах місцевого, всеукраїнського та міжнародного рівнів; ← сприяння працевлаштуванню студентів; ← проведення тренінгів, майстер-класів, лекцій за участю успішних підприємців міста.	Завдання: • налагодження співпраці з Координаційною радою Уманського міськвиконкому з питань розвитку малого та середнього підприємництва; державною службою зайнятості, підприємствами, установами та організаціями, незалежно від форми власності, які можуть бути потенційними партнерами; • інформування молодих науковців та студентів про перспективні напрями розвитку підприємництва, що відповідають їх фаховій підготовці (спеціальності); • формування у студентів інноваційної ідеології та інноваційного мислення, вмінь і навичок здійснення підприємницької діяльності; • забезпечення прав, інтересів та потреб студентів та випускників у проходженні ефективної навчальної та виробничої практики та подальшому працевлаштуванні за фахом; • підтримка та просування бізнес-ідей та інноваційних проектів, що спрямовані на відродження та розвиток економіки, науки, культури та освіти в місті і країні загалом.
Бізнес-інкубатор при Горлівському регіональному інституті Університету «Україна»	виховання підприємницької культури та залучення до активної участі місцевих підприємців в економіці регіону і держави в цілому, залучення в підприємницький процес молоді, жінок, людей із обмеженими фізичними можливостями.	← надають новоствореним підприємствам і фірмам юридичну адресу; ← оформлюють необхідні для реєстрації документи; ← виділяють приміщення і обладнання; ← допомагають налагодити та вести бухгалтерський облік; ← надають засоби зв'язку; ← організують тематичні консультації; ← допомагають у рекламній кампанії; ← надають маркетингову підтримку; ← допомагають у пошуку партнерів.	
Бізнес-інкубатор Національного гірничого університету	• отримання фундаментальних знань завдяки освіті, • розширення кордонів знань завдяки дослідженням, • впровадження нових знань у суспільстві завдяки підприємству.	← сприяння інтеграції науки, освіти та підприємництва; ← трансфер результатів досліджень вчених; ← розвиток підприємницького середовища для студентів і викладачів НГУ та інших зацікавлених осіб задля адаптації до умов конкурентного ринку.	• інформаційна (проведення конференцій, семінарів, круглих столів, конкурсів, рекламних агітаційних акцій на користь навчання, дослідницького підходу до життєдіяльності, особистісного зростання, налагодження зв'язків з бізнесом); • навчально-консультаційна (проведення тренінгів та майстер-класів «Від ідеї до прибутку», надання консультацій щодо започаткування та ведення бізнесу); • інкубування малого бізнесу (експертиза проектів та оцінка комерційного потенціалу, підтримка підприємців-початківців у розвитку власної бізнес-ініціативи).
Бізнес-інкубатор для студентів Національного університету господарства м. Харків	• перетворити ідею у бізнес-план; • отримати фінансування; • створити власний бізнес; • знайти партнерів та однодумців; • отримати консультацію; • прийняти участь у міжнародних проєктах.	← консультаційну, організаційну та інформаційну підтримку бізнес-ідей та інноваційних проєктів, що спрямовані на відродження та розвиток економіки, науки, культури та освіти в регіоні і країні загалом; ← технічну підтримку молодіжним бізнес-ідеям та проєктам через залучення фінансування з різних джерел на їх реалізацію та інфраструктурне забезпечення підприємців-початківців; ← незамінний досвід роботи в команді та дружній колектив.	• доступ до офісної техніки; • робоче місце та приміщення для переговорів (коворкінг); • креативне середовище для реалізації власних ідей.

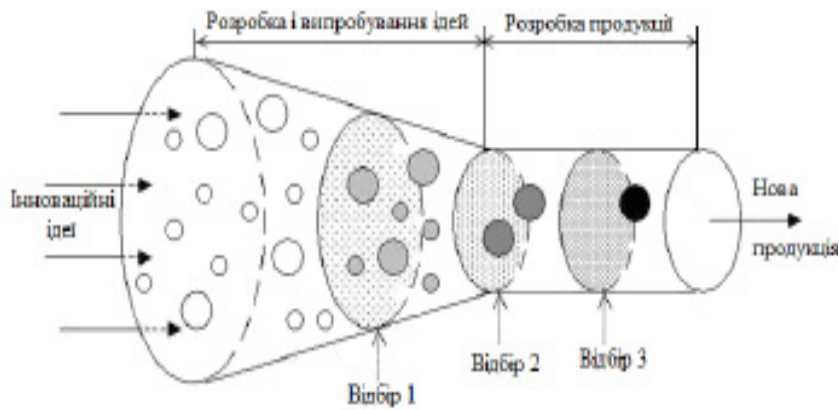

Рис. 1. Використання моделі інноваційного процесу типу «лійка» для вибору найоптимальніших ідей бізнес-інкубаторів

Досвід діяльності учбових бізнес-інкубаторів в ВНЗ України показує, що розширення входу у «лійку» можливе за рахунок розвитку підприємницького середовища в університеті, що підвищує рівень підприємницької активності студентів, які генерують перспективні бізнес-ідеї. Чим ліпші умови входу студентів в інкубатор, тим ефективнішою буде його діяльність, і вища питома вага перспективних проектів. Таким чином, одним з найважливіших завдань ВНЗ є формування і розвиток підприємницької культури і підприємницької інфраструктури (в тому числі і інноваційної), спрямованої на посилення підприємницької активності студентів. Особлива увага повинна приділятися розвитку інноваційної інфраструктури ВНЗ, створенню кластеру малих інноваційних підприємств навколо університету [8, 9] через комерціалізацію його об'єктів інтелектуальної власності. Стимулювання даної активності сприятиме ефективній реалізації в університетах третьої місії (підприємницький університет), та забезпечить підвищення інноваційного потенціалу регіону [10].

Висновки та пропозиції. Таким чином, сьогодні є досить актуальною проблема ефективного використання студентських бізнес-інкубаторів для активізації процесів розвитку підприємництва в Україні, тим більше, що цей вид діяльності має позитивні риси для розвитку підприємництва. Водночас, на нашу думку, позитивні результати у цьому напрямі настануть лише в комплексі із дієвими кроками держави щодо реалізації економічної стратегії розвитку на інноваційній основі. Подальший розвиток у цій сфері має хороші перспективи, адже бізнес-інкубатори визнано одним з найбільш результативних елементів підтримки підприємництва в світі, які сприяють прискоренню розвитку малих підприємств в 7–22 рази, знижуючи ризик у бізнесі до 20% [11, с.96]. Слід зазначити, що подальший розвиток бізнес-інкубаторів є ефективним засобом для створення дієздатних нових підприємств. У подальшому вони можуть набувати інших форм підприємництва як технопарки, технополіси, ділові мережі, кластери, франчайзингові схеми, стратегічні альянси, вільні економічні зони, території пріоритетного розвитку, євро регіони тощо. Тому майбутні наукові дослідження доцільно зосередити саме на створенні інноваційних форм ведення бізнесу як одного з головних чинників підвищення економічного потенціалу малого та середнього підприємництва в регіонах та в країні в цілому.

Література

1. Кожевіна Н. Бізнес-інкубація – прямий шлях до розвитку підприємництва / Н. Кожевіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.novekolo.info/ua/articles4.html>.
2. Коробов С. А. Методологическое пособие по деятельности малого инновационного предприятия в составе регионального бизнес-инкубатора / С. А. Коробов, А. Б. Семисото [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kurs.znate.ru/docs/index-155355.html?page=3>.
3. Прилепа Н. В. Бізнес-інкубатор як одна з сучасних організаційних форм підтримки інноваційної діяльності / Н. В. Прилепа // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2006. – № 5. – Т. 2. – С. 56–61.
4. Управління у сфері освіти і науки як фактор забезпечення сталого розвитку держави та регіонів : монографія / С.О. Тульчинська, А.А. Мельниченко, О.А. Акімова. – К. : Вид-во ВП «Едельвейс». – 2012. – 352 с.
5. Tempus «National Education Framework for Enhancing IT Students Innovation and Entrepreneurship» (Національна освітня інфраструктура удосконалення інноваційної та підприємницької діяльності ІТ-студентів) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tempus.nung.edu.ua/uk> ;
6. Тульчинська С.О. Сучасна інноваційна інфраструктура регіонів в контексті інтеграції освітньої, наукової та виробничої діяльності / С.О. Тульчинська // Сучасний науковий вісник. Серія «Економіка». – 2012. – № 19 (131). – С. 86–94.

7. Wheelwright S. C., Clark K. B. Revolutionizing product development. Quantum leaps in speed, efficiency and quality. New York: The Free Press, 1992.
8. Назаренко С.А. Теоретичні засади розвитку процесу кластеризації / С.А. Назаренко // Вісник університету економіки та права. – 2014. – № 2. – С. 27–30.
9. Якушев О.В. Роль та місце освіти у формуванні інноваційних кластерів / О.В. Якушев // Вісник донецького університету економіки та права. – 2014. – № 2. – С. 64–70.
10. Журба І.О. Методологічні основи розвитку стратегічного планування в сучасному регіональному менеджменті / І.О. Журба // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2014. – № 4 (76). – С. 158–164.
11. Ломоносова Т.В. Бизнес-инкубаторы и рыночная экономика : учеб.-метод. пособие / Т.В. Ломоносова, В.Л. Горбунов. – М. : Институт предпринимательства и инвестиций, 2001. – С. 3–5, 95–98.

Надійшла 29.08.2015; рецензент: д. е. н. Фінагіна О. В.